

Konačno, studenti hebrejskog jezika, marljivi čitatelji Biblije u izvornom hebrejskom jeziku i mnogi drugi zainteresirani imaju izvrsno pomagalo u svojim rukama. Sasvim je razumljivo da u takvom pionirskom djelu kao što je ovaj HHR ima i pogrešaka. Njih će trebati ispraviti u narednom izdanju.

Adalbert Rebić

LEO SCHEFFCZYK, *Aspekte der Kirche in der Krise. Um die Entscheidung für das authentische Konzil*, Johannes v. Bökmann, 1993., 192 stranice. Talijanski prijevod: *La Chiesa. Aspetti della crisi postconciliare e corretta interpretazione del Vaticano II*, Jaca-Book, Como, 1988., 183 stranice.

Pisac želi ovom knjigom prije svega pokazati kontinuitet nauke Drugoga vatikanskog koncila s ekleziološkom naukom proteklih crkvenih epoha. Potom konstatira različnost između koncilskih prijedloga obnove Crkve i onoga što se poslije Koncila zbivalo. Upozorava na jednostrano, selektivno i pogrešno tumačenje koncilskih dokumenata. Svojom monografijom Scheffczyk nas želi privesti pravom shvaćanju Crkve kakvo je sadržano u objavi. Temeljna otajstva Crkve raspravlja sintetski, globalno i znanstveno utemeljeno.

U *predgovoru* ističe današnju problematičnu situaciju Crkve, iznad svega nekritično usklađivanje kršćanstva s duhom vremena, u okviru post-modernog iracionalizma. Pisac želi nauku o Crkvi smjestiti u okvir istinske, autentične i iznadvremenske objave. Ističe kontinuitet nepromijenjenog nauka o Crkvi kroz stoljeća. Prelistava i iščitava sve dokumente Drugoga vatican-

skog koncila i suočava se s velikim ekleziološkim pitanjima današnjice.

U 1. poglavlju Scheffczyk polazi od suvremene crkvene krize, krize svijesti i identiteta Crkve. Pokušava riješiti krizna pitanja stavljajući ih stalno u okvir nauke Drugoga vatikanskog koncila koja predstavlja s jedne strane napredak, a s druge kontinuitet i vjernost crkvenoj tradiciji. Ona je sinteza staroga i novoga. Upozorava na selektivno shvaćanje Crkve danas: mnogi prihvaćaju od nauka o Crkvi ono što im odgovara a odbacuju ono što im ne prija.

U 2. poglavlju obrađuje nauku o Crkvi kao sakramentu Isusa Krista, to jest poseže za kristološkim utemeljenjem Crkve. Prikazuje Crkvu kao otajstveno tijelo Kristovo, najjasniju novozavjetnu metaforu o Crkvi. Takvo iskonsko razmatranje o Crkvi može danas vjernike sačuvati od stanovitog »ekleziološkog monofizitizma«.

Suvremenu opasnost »monofizitizma« gledi shvaćanja Crkve razrađuje pisac u 3. poglavlju: »Krist i Crkva: istovjetnost u različitosti.« Razlaže podrijetlo Crkve kako ju je zamislio Isus Krist. Raščlanjuje judaističku pozadinu prve Crkve i povijesnu pozadinu Isusa iz Nazareta. Tu se snažno oslanja na biblijska izlaganja prof. R. Schnackenburga. Vrlo temeljito i energično Scheffczykovo zalaganje »za stvar« koji puta izgleda i riskantno kao što mu zamjeravaju neki kritičari.

U 4. poglavlju raspravlja o »Crkvi i Duhu Svetome«, o ulozi Duha Svetoga u spasenjskom djelu Kristovu, snažno i vrlo pažljivo ističući vezu između kristologije i pneumatologije. Crkva je plod jedinstva i Krista i Duha Svetoga. Crkva od Duha Svetoga dobiva svoj nadnaravni izgled, živahnost i životvornost, svoju duhovnu snagu i svetost. Krist je počelo opstojnosti Crkve, njezine prepoznatljivosti i sakramentalnosti, povijesnosti i kontinuu-

iteta. Duh Sveti je pak esencijalni princip Crkve kao unutarnja snaga njezina neposrednog odnosa prema Bogu i njezine intimnosti s Njime... Tu je savršena veza između Krista i Duha Svetoga: sve pojave Duha u Crkvi treba povezati s Kristom i njezinim »otajstvenim« tijelom jer Duh Sveti ne samo proizlazi iz Krista i poslan je od njega (i od Oca), nego je stalno povezan s konkretnim povijesnim Kristom.

U 5. poglavlju raspravlja o »Crkvi kao zajedništvu« (»communio«). Tu je sabrao prekrasne misli Drugoga vatikanskog koncila o Crkvi. Osvrće se i na pogrešna tumačenja nekih teologa o Crkvi (Hoffmann, Duquoc, Schillebeeckx i Bühlmann). Ističe misao da »nikad u povijesti Crkvi nisu obnavljale one snage koje su zacrtavale neke nove modele Crkve po svome nahodeњу, nego one koje su proizašle iz redova svetaca koji su svjedočili i živjeli nadnaravnu vjeru u zajedništvu svetih« (str. 83, talijanski prijevod).

U 6. poglavlju (»Zajedništvo: službe u Crkvi i svećenički narod«) raščlanjuje iskonsku apostolsku službu koja je obilježena »autoritetom« (*auctoritas*) koji ne smijemo shvatiti kao vladanje, vlast, nego kao služenje (*diakonia*). Potom raspravlja o službama u Crkvi i o karizmama. Raspravlja o svećeništvu (posebnom i općem) i dodiruje pitanje »muške veze« sa sakramentom sv. reda. (str. 92, talijanski prijevod). Međutim, u 7. poglavlju raspravlja i o ženama (»Marija i Crkva: marijanski vid Crkve«) razrađujući »petrinski« i »marijanski« princip Crkve.

U 8. i 9. poglavlju govori o »Crkvi i svijetu: zadaća Crkve u svijetu danas« i »Crkva i oslobođenje«. Osvrće se na »teologiju oslobođenja«, ne doprinoseći zapravo ništa nova tom pitanju, ali ističe temeljni problem življenja Crkve u suvremenom društvu.

10. i 11. poglavlje posvećeno je ekumenizmu: »Crkva i crkve« i »Crkva i religije«. Zaključak je autora da je Drugi vatikanski koncil ostao apsolutno vjeran tradiciji glede poimanja Crkve. Međutim, to ne isključuje da je Koncil učinio neke pomake i ukazao na neke nove elemente u shvaćanju Crkve. »Jedina Crkva Kristova ostvaruje se u potpunosti u Katoličkoj crkvi...« Jedinstvo Kristove Crkve nije poništeno tolikim crkvenim podjelama (str. 142, talijanski prijevod). Crkva je jedna (Kristova), ali je način kako ostvariti konkretno tu jednu Kristovu Crkvu još uvijek mnogovrstan. Jednako tako misli autor da je i u pogledu *drugih religija* Crkva Kristova punina, sveopćenitost i dovršenje svega plemenitoga u drugim religijama (str. 157, talijanski prijevod). Crkva ostaje *sacramentum universale* spasenja, iz nje proizlazi svaka milost i prema njoj je svaka milost usmjerenja.

U posljednjem poglavlju razrađuje »Crkvu budućnosti i Crkvu dovršenja«. Crkva nije stvorena savršena, ona još nije dovršena, ona tek ide prema dovršenosti, prema svojem savršenstvu u budućnosti. Tu se Scheffczyk protivi shvaćanjima mnogih teologa kao što su K. Rahner, Zulehner, Duquoc, Küng i Bühlmann. Ističe da je Drugi vatikanski koncil istaknuo jedan novi element Crkve glede njezine povijesne konstitutivnosti priznajući njezinu »privremenost«, nedovršenost, slabost. Zato se bitno Crkva kreće prema budućnosti, prema svome dovršenju (usp. *Gaudium et spes*, br. 40 i br. 43). Onima koji se boje za budućnost Crkve ističe da Crkva nije sociološka stvarnost, nego stvarnost koja čvrsto počiva na vjeri. Samo onaj koji je svjestan činjenice da se katolička vjera ne poistovjećuje s modernim duhom, nego ga naprotiv kritički nadvladaiva i kroz *metanoju* obnavlja.

Na kraju pisac zaključuje: »Vjernik gleda na stanje Crkve u svakom vremenu samo kroz poimanje kršćanskog vremena koje je određeno s dvije granične datosti: dolazak Krista u »punini vremena« (u povijesti) i eshatološki Gospodnji povratak na sudu i nakon preobraženja svijeta. Između te dvije datosti razapet je most »posredno vrijeme« koje je dijalektički razapeto između »već« i »još ne« crkvenoga života što se sintetski sažima u nadi. To je i vrijeme »mea culpa« naroda Božjega, kritike koju ljudi obavljaju s darom razlikovanja duhova koji se ne može usporediti sa sadašnjom bolesnom kritikom kojom neki kritiziraju Crkvu (str. 182, talijanski prijevod).

Monografija je pisana za teologe, ali i za studente teologije i pastoralne djelatnike da im pojasni pojam Crkve na temelju dokumenata Drugoga vatikanskog koncila.

Adalbert Rebić

STEFAN HEID, *Zölibat in der frühen Kirche. Die Anfänge einer Enthaltenspflicht für Kleriker in Ost und West*, Ferdinand Schöning, Paderborn–München–Wien–Zürich, 1997., 339 stranica.

Pisac, patolog i stručnjak za drevnu povijest Crkve, navedenim djelom želi na osnovi temeljito proučene dokumentacije razjasniti pitanje ženidbe klerika i celibata prvih stoljeća kršćanstva. Mnogi istraživači griješe, kad polaze sa stanovišta suvremene crkvene prakse bilo glede ženidbe bilo celibata te već u praksi drevne Crkve žele naći sadašnje stanje. Treba razlikovati celibat u strogom smislu, koji je općenito obvezivao udovce i neoženjene muževe koji su bili zaređeni za đakone, prezbitere i biskupe,

od spolne kontinencije na koju su bili obvezani oni koji su primili više redove đakonata, prezbiterata i episkopata poslije ređenja odnosno posvećenja.

Kao dokaz u prilog tvrdnji da nisu u drevnoj Crkvi bili obvezatni na spolnu uzdržljivost nositelji viših redova navodi se često izjava *Pafnucija*, biskupa Gornje Tebaide koji je na koncilu u Niceji 325. godine navodno molio saborske Oce da ne zabrane oženjenim klericima spolne odnose s njihovim ženama. Heid dokazuje da je taj primjer bez povijesnog utemeljenja: sumnja se čak da je postojao neki biskup na nicejskom saboru s tim imenom, budući da ga nema među potpisnicima. Njega navodi samo crkveni povjesničar Sokrat u svom djelu *Povijest Crkve* (440.). Naime Ambrozije, Epifanije, Jeronim, Siricij i Inocent I. ne znaju za navedeni primjer. Afrički su biskupi, suvremenici sv. Augustina, na više sinoda ponovno izglasali obvezu bračne uzdržljivosti viših klerika. Sokratov navod ne poklapa se ni s istočno-crkvenom praksom u svezi sa ženidbom viših klerika, a ni s kanonima trulanske sinode (tzv. *Quintisextum*) 691. godine koja je odobrila postojanje oženjenih prezbitera, ali i zadržala obvezu uzdržavanja od spolnih čina, apsolutno za biskupe, a djelomično za prezbitere (na dane kada slave euharistiju).

Heid iznosi dva shvaćanja celibata koja se temelje na analizama istih dokumenata a dolaze do oprečnih zaključaka.

Prvo shvaćanje celibata zastupaju crkveni povjesničari *R. Gryson* (*Les Origines du Célibat ecclésiastique du premier au septième siècle*, Gembloux, 1970.), *A. Franzen* (*Zölibat und Priesterweihe in der Auseinandersetzung der Reformati- onszeit und der katholischen Reforma- des 16. Jhdts*, Münster, 1970.) i *G. Denzler* (*Zur Geschichte des Zölibats*, Freiburg, 1993.). Oni drže da je sadašnji ce-